

GUNNAR DAHMÉN:

Samhällets fiender

Det låg filosofi bakom 60-talets studentrevolutionära strömningar, som fick sin höjdpunkt i de tyska terrorgrupperna, Baader-Meinhof och andra. Namn som Heidegger, Sartre och Marcuse kan nämnas i sammanhanget. Engelsmannen Paul Johnson var en gång socialist och utgivare av New Statesman. Nu har han skrivit en bok om vad han varit med om. Teol lic Gunnar Dahmén ger en kritisk redogörelse för boken. Han konstaterar till sist att det vore önskvärt att flera av 60-talets studenter, nu ofta placerade på inflytelserika platser i samhället från vilka de försöker genomföra sina befängda idéer, också någon gång ville blicka tillbaka för att, förhoppningsvis, förstå något av sin egen bakgrund.

Knappt hade fransmännen vid andra världskrigets slut skickat hem tyskarna förrän de välkomnade den tyska filosofi, som ligger bakom så mycket av vilsenhet, osäkerhet och våld. Det hjärtliga mottagandet ägde rum i Sorbonne 1946. Då höll Sartre sin ryktbara föreläsning "L'existentialism est un humanism". Denna iakttagelse om sambandet mellan tysken Heidegger och fransmannen Sartre gör engelsmannen Paul Johnson i sin bok "Enemies of Society" (London, Weidenfeld and Nicolson). Att känna fienden är en god början att övervinna honom, och som huvudredaktör under senare hälften av sextio-talet för den socialistiska "New Statesman" är Johnson väl förtrogen med de fiender som vill upplösa vår civilisation för att efter fullbordat verk inbjuda diktaturen att ta över.

Det är kanske säkrast att från början tala om att Paul Johnson tror på kapitalismen, på medelklassen, på vetenskapen, på individen, på respekt för lagen. Han är övertygad om att det finns handlingar som under alla förhållanden är goda likaväl som det finns handlingar som är onda oavsett bakgrund och yttre villkor. Han tror på demokrati, som innebär laglig möjlighet att avlägsna en regering utan att tillgripa våld, men inte att demokrati nödvändigt betyder allas jämställdhet eller att var man skall ha en röst. Han tror inte på den vetenskap, som likt en försvarsadvokat bara söker bevis som passar en teori, och han tror inte på fackliga organisationer, som befäster medelmåttan och sätter sig över lagen. Utrustad med en sådan grundinställning måste han givetvis räkna med att alla lärjungar till Marx och Freud

tänder kättarbålet för honom. Han vågar ändå räkna med att samhällets friska krafter skall ha tid och mod att ompröva en rad av de uppfattningar som samhällets fiender under lång tid fått utbreda som självklara.

När man talar om "det tyska undret" eller "det japanska undret" glömmar man att de bara är exempel på "det kapitalistiska undret", som räddat oss alla från hungersnöd och misär. Att vi kunnat nå vår standard beror på industrialiseringen och den fria marknadens krafter, vilka är en skapelse av kapitalismen. I stället för att erkänna detta har man pekat på bilden avorstädernas slum i de nyaorstäderna och glömt den misär som fanns på landsbygden och som drev människorna till fabriker. Kapitalismens brister kan avhjälpas, men botemedlet är i varje fall icke socialism, som leder till stagnation, standardsänkning och ett samhälle där det bara finns två klasser – det nya frälset av partifolk och byråkrater samt de övriga.

Den medelklass, som kapitalismen skapar och som utgör gynnsammaste förutsättning för individuella initiativ, har inte någon plats i det socialistiska samhället. När kapitalismen möter en normal lågkonjunktur finns ett botemedel i den statliga stimulans, som kan återställa balansen och är en tillämpning av Keynes lärar att förebygga inflation. När icke desto mindre 1970-talet mötte en lågkonjunktur där det keyneska receptet inte tycktes verka, var orsaken den att Keynes icke räknat med den inflation som är en följd av det organiserade fackets ständigt ökade krav. När industriarbetarna framgångsrikt tilltvingat sig högre löner följde

även tjänstemannaklassen med, och trycket ökades. Staten skaffade pengar genom ökad skatteindrivning, vilket i sin tur hade nya krav till följd. Slutet är hyperinflation och sänkt standard för alla.

Angrepp på flera fronter

När vi som bäst behövde alla resurser för att möta krisen underminerades vår motståndsvilja av attacker på olika områden – skola, universitet, religion, kultur, ekonomi. Gemensamt bidrog angreppen till att göra oss osäkra om våra materiella och moraliska resurser. Det skedde genom att nivellera och utsudda gränser mellan rätt och orätt, sant och osant. Ursprunget ligger i strömningar som hör hemma hos Marx och Freud. Bägge bygger på teorier, som vill ge sken av att vara vetenskapliga utan att vara det och bygger vidare med metoder som icke har med vetenskap att göra. Under det att den verkliga vetenskapsmannen prövar en teori genom att söka vederlägga den, följer marxisten försvarsadvokatens metod att endast söka efter vad som kan tyckas ge stöd åt hans teori med förbigående av allt som kan tala emot. Marxisten får allt att passa in i det på förhand ritade mönstret. Paul Johnsons bild av den marxistiska argumenteringen, som så kännetecknat den radikala debatten under sextio-talet, erinrar om det hopplösa försöket att söka överbevisa en person som lider av en fix idé. Allt vad man kan dra fram för att befria honom ur hans tvångsföreställning finner han bara vara ytterligare stöd för vad han tror sig se.

Vårt språk, som är avsett att göra klart vad

en sak gäller, är vår första försvarslinje. Vi är inte utan skuld till att den genombrutits över hela linjen. I smärtlindrande syfte har eufemismerna, de förskönande omskrivningarna, spritt sig. Den utveckling som hos oss lett till yrken som "lokalvårdare" har en ännu större omfattning i det ordrika och böjliga engelska språket. Det gäller ord av politisk innebörd såväl som mera triviala ting. "Eggs are not big or small but large, medium and standard". Eufemismerna har en kort livslängd och måste ständigt ersättas av nya. Till det välmenande syftet kommer avsiktliga manipulationer i syfte att vilseleda och förvillra. Låt vara att ingen i Europa eller Amerika låter sig duperas av kommunisternas "folkdemokrati", "fred" eller "vänskap" måste vi dessvärre räkna med att sådana ord aningslöst kan anammas i tredje världen för vad de ursprungligen betyder. För sent skall man upptäcka den nya innebörden. En verklig plantskola för ett nytt politiskt "lyckospråk" är icke oväntat Förenta Nationerna. Underutvecklade länder blev utvecklingsländer, och därifrån var steget inte långt till snabbutvecklande länder med den bibetydelsen att de äldre staterna i väster hade stagnerat. Och liksom ord förskönats har andra ord nedsvärtats så att ingen vågar använda dem. Dit hör ord som kapitalism och koloni.

Varje civilisation har hittintills byggt på religiösa värderingar och vi har strävat efter mål vi inte själva ställt. I dag vill vi råda själva och förlitar oss på självkontroll. Kyrkorna anpassar sig och erbjuder program utan religion. Rester av en kristen tankebyggnad får utgöra grunden för en inomvärldslig psykologi och humanitär idealism kring frågor

som ras, miljö, fred, försörjning, u-hjälp. Kyrkan blir en proteströrelse bland andra, och ekumeniken blir en samling kring minsta gemensamma nämnaren.

Den verkliga förvirringen

Liksom man våldför sig på sanningen möter vi våldet också i samhället. Våld har alltid funnits, och alltid har man sökt sätta gränser för våldet. Nu söker man legitimera våld utöver gängse gränser. Tankar från Nietzsche har gått vägen över Sorel till Heidegger och Sartre. Den sistnämndes roman-gestalter vinner sig frihet genom våldshandlingar, och i företalet till lärjungen Fanons "Les Damnés de la Terre" är Sartre blodtörstigare än författaren själv. Denne Fanon är algerier och i Paris utbildad till advokat men kom att bli en fanatisk våldsideolog, som ställt sig bakom den arabiska terrorismen. I detta sammanhang har också studentagitatorn Marcuse sin plats. Hos honom är tolerans ett ont som skyddar det etablerade samhället, som bygger på ett system som rymmer orättvisor, som endast kan avlägsnas med våld. Ur dessa källor hämtade Ulrike Meinhof tankar och handlingskraft. Teologerna i Kyrkornas Världsråd kommer – för att också få vara med på ett hörn – och rekommenderar stöd åt gerillarörelser som riktar sig mot ett "systemvåld". Terrorvåldet skulle alltså ha samma moraliska rätt som ett försvarskrig.

När vi som bäst behövt visa besinning och vilja till rationell analys drabbades vi av "ekologisk panik" som följde av en rad skrämselfisioner. Luften förgiftad, marken förstörd,

jordens resurser uttömda och en överbefolkad jord – vilket icke är sant. Det är omöjligt för en lekman att bedöma riktigheten av påstående och motpåstående. Men uppenbart är att den förkättrade kapitalistiska världen visat större vilja och förmåga att hejda dessa faror än den totalitära östvärlden. En känslomässig retorik kom västvärlden att i rena förskräckelsen falla undan för arabvärldens oljepolitik och därmed öppna portarna för en rad katastrofala följder. Kapitlet om den "ekologiska paniken" i Paul Johnsons bok är visserligen det som mer än något annat vänder upp och ned på invanda synsätt, men det skall också sägas att det är det minst övertygande. Vad skall man tex säga när han åberopar en amerikansk undersökning som funnit att hästens "utsläpp" är sex hundra gånger större än bilens!

Med sin "Enemies of Society" har Paul Johnson gett en historisk karta, där vi kan se hur vi gått vilse. Han har pekat ut var någon-

stans fienden satt upp sina falska vägvisare, men han har också visat hur vi skall komma ur förvirringen. Det är klart att en uppgörelse på så bred front som denna måste ge felfinnarna möjligheter till fynd, men det rubbar inte riktigheten i hans totalanalys. Man kan glädja sig åt att det kommit en reaktion – och det är inte den enda – mot den propaganda som under minst ett decennium utnyttjade ungdomlig entusiasm och vilja att skapa sin egen framtid. Tidningar och bokförlag ställde upp för att aningslöst ge spridning åt både avsiktlig och okunnig propaganda. Om stämningarna nu har vänt sig, är det dock för tidigt att glädja sig, ty av dem som under studietiden blev synskadade sitter nu många på poster där de förverkligar sina befängda ideer. Men man skall inte ge upp hoppet att de kan få en klarare syn när de vänder sig om och betraktar vad de varit med om. Paul Johnson är ju själv en av dem.